

Kleine middenstand en zelfstandigen

In het najaarsnummer van het periodiek van onze Heemkundevereniging hebben wij al aangekondigd dat we een onderzoek zouden starten naar de bedrijven en bedrijfjes die in ons dorp actief waren en zijn in de periode 1945 tot nu. Dit onderzoek is gedaan door een werkgroep bestaande uit Wim Baetsen, Pierre van Dijk, Frans Vanmeulebrouk, Wim Vanmeulebrouk, Fon Weusten en Victor Willems. De leden van deze werkgroep hebben interviews gehouden met betrokken ondernemers –of hun kinderen- en met een aantal van hun klanten, dorpsgenoten met een goed geheugen. We zijn iedereen die ons geholpen heeft dank verschuldigd.

Daarbij ging het met name om de gang van zaken zo'n goede vijftig jaar geleden vast te leggen. Hoe gedroegen we ons toen als consument en afnemer van diensten? Wie leverden de noodzakelijke levensmiddelen of andere goederen en hoe? Twee zaken werden bij de activiteiten van de werkgroep nog eens pijnlijk duidelijk.

Op de eerste plaats werd de opvatting van de oude heer Damoiseaux bevestigd (zie het periodiek nr. 32 van november 2007) dat de gewone dingen van alle dag in het dorpsleven vergeten dreigen te worden en dat daarom enige vorm van vastlegging gewenst is. Inderdaad is ons geheugen redelijk beperkt; zelfs van relatief kort geleden verdwijnt veel. Een heemkundevereniging is dan geroepen om het collectieve geheugen te ondersteunen. Heemkunde gaat over het terrein van de geschiedenis van regio en dorp – doorgaans is dat petit histoire waar de wetenschap zich niet mee bemoeit en waar normaal gesproken geen boeken over worden geschreven. Niettemin is het voor direct betrokkenen zoals dorpsgenoten toch interessant.

Op de tweede plaats levert de beschrijving van de gang van zaken vroeger het bewustzijn op, dat er in relatief korte tijd veel is veranderd, ook in consumentenland. De wereld was zo kort na de tweede wereldoorlog voor het dorp relatief klein: men kocht producten en diensten dicht bij huis. En de aanbodkant was niet te vergelijken met nu. Er is een groot verschil tussen een bezoek bij de vroegere dorpsmid omdat men een schroefje nodig had en de aankoop van een doos schroeven bij de Gamma of Praxis, om de andere doe-het-zelfzaken maar te vergeten. Ook de aankoop van een kilo suiker, individueel gewogen en verpakt voor de klant, bij "het Els" (mevrouw Els Steinbusch-Erven), is niet te vergelijken met de dwaaltocht met winkelwagentje door een supermarkt van nu met zo'n twintigduizend verschillende artikelen. Ook de vakkenvullers weten niet waar alles staat – daar zijn ze student voor. De relatie tussen klant en leverancier is niet meer wat het geweest is.

In dit artikel worden de bevindingen van de werkgroep samengevat, met een klemtoon op de periode vanaf 1950, de vijftiger jaren dus. En we geven de "normale" consument voorrang, dus de winkels en handwerkers die de gewone gezinnen bedienen staan op de voorgrond.

Levensmiddelen.

Zoals al aangegeven was de wereld klein; men kocht de dagelijkse levensbehoefte en doorgaans in het eigen dorp. Winkels waren er genoeg. Bij de kerk: Jeanne Bosch, Maria van Loo, later getrouwd met Frits de Graaf, de "Coöperatie" van Lieske Rijken, in Strucht Harry Erven, opgevolgd door zijn dochter Els en haar man Jacques Steinbusch, Harry Smeets, Theodoor Hubert Scheijen in Oud-Valkenburg.

Mevrouw Els Steinbusch-Erven en haar schoonzus mevrouw Mia Smeets-Steinbusch waren bereid over de winkel te vertellen. Els heeft daar gewerkt van 1939 tot 1980, Mia was in dienst van 1950 tot 1956. Wij mogen veronderstellen dat hun verhaal voor de winkeliers uit die tijd exemplarisch is.

Harrie Erven begon de winkel met bakkerij in 1918, samen met zijn vrouw. Het bedrijf heette dan ook "Erven-Funcken", die naam is gebleven. Hij was bakker en kruidenier. Els en haar man Jacques trouwden in 1947 en hebben in 1950 de zaak overgenomen.

In de winkel kon men terecht voor de gebruikelijke kruidenierswaren, brood en banket. Brood werd overigens ook aan huis bezorgd, net als later de gewone levensmiddelen. Vanaf 1940 werd het assortiment uitgebreid met textiel en naderhand ook met verpakte medicamenten. Men werd dus ook een dorpsdrogist. Nadat Pie Pelsers was gestopt met zijn groentehandel kwamen groente en fruit er bij. ('Men verkocht geen spullen waar anderen van moesten leven'.)

Gedurende een aantal jaren werd er ook een taxibedrijf gedreven en in 1970 kwam er een postagentschap in de winkel. Dat kwam min of meer in de plaats van de bakkerij: brood en banket werd toen van derden betrokken.

In januari 1980 stopte Els na ruim veertig jaar te hebben gewerkt met de winkel, die nog enige tijd werd voortgezet door de gebroeders Scheepers. Het postagentschap heeft Jacques nog aangehouden tot 1985-1986.

De winkel en de bakkerij waren met het woonhuis gecombineerd; ruim tweederde deel van het grote pand was bedrijfsruimte. Er was een apart magazijn aan de achterkant voor de voorraad. Uiteraard is er verschillende keren verbouwd en aangepast, tot en met de overgang naar een zelfbedieningszaak. Naast Els en Jacques werkten twee man in de bakkerij en drie meisjes in de winkel. In de vakantietijd moesten de kinderen mee aanpakken.

De omgang met de controlerende overheid betekende voor de toenmalige bedrijfsvoering weinig stress. Er was wel eens controle voor de loonbelastingopgave en de Keuringsdienst van Waren kwam voor de bakkerij en winkel afzonderlijk. In al die jaren heeft deze Keuringsdienst maar een proces-verbaal opgemaakt: het brood was te zwaar. De diensten als brandweer of bouw- en woningtoezicht heeft men nooit gezien.

Men had dus ook een bezorgdienst van brood en levensmiddelen bij de klanten thuis. Dat verliep volgens een vast schema, zoals bestellingen opnemen in Gerendal en op Keutenberg op maandag en dinsdag en bezorgen op woensdag. De winkel was na 1945 open vanaf acht uur 's morgens tot zes uur 's avonds. Als eerste zaak in Schin op Geul kende men later een wekelijkse middagsluiting, op dinsdag. Overigens waren de sluitingstijden toen niet zo rigide. Er klopte geregeld na sluiting of op zondag nog wel eens een klant aan voor een pakje sigaretten bijvoorbeeld. En een klant vanuit de verre Keutenberg vertelde, dat zij als kind met haar moeder na de hoogmis samen met Els naar de winkel ging om boodschappen te doen.

De invloed van zo'n dorpsonderneming in de persoonlijke levenssfeer was niet onaanzienlijk. Els en haar man waren zeker 80 uur per week in touw. De zaak ging voor het gezin. Vakantie samen met de kinderen was een zeldzaamheid.

De klantenkring beperkte zich hoofdzakelijk tot het eigen dorp, met een kleine uitzwaai richting Oud-Valkenburg en Valkenburg. Men zorgde voor goede service en een breed assortiment. Over service gesproken: voor de pensions werd het vlees op serveerschalen gesneden, zodat ze die direct op de tafels konden plaatsen.

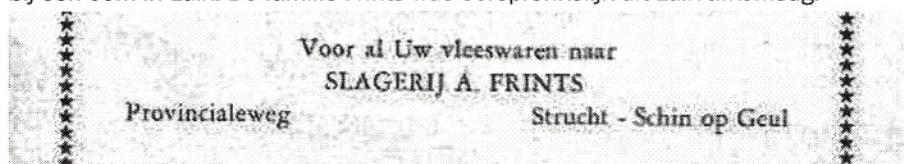
Reclame werd maar beperkt gemaakt. Wel bezorgde men vanaf 1950 een folder huis aan huis. De vaste klanten kregen wekelijks het "snoepje van de week". Dat luisterde nauw. Als de klanten vonden dat ze te weinig kregen, werd daar uitvoerig commentaar op gegeven.

Kopen op krediet hoorde vroeger er bij. Veel vaste klanten hadden een boekje in huis waarin werd opgeschreven wat zij in de winkel hadden gehaald en wat thuis was bezorgd. Een keer per week rekende men af, maar noch de winkelier, noch de klant zag dit als kredietverlening. Voor zover de herinnering reikt hebben de klanten van dit systeem geen misbruik gemaakt.

Slagers

In de jaren vijftig waren er in Schin op Geul twee slagerijen, Salden op het Kerkplein, die deze activiteit combineerde met een hotel-pension en een taxibedrijf, en Frints aan de Provinciale weg in Strucht. Wij spraken met diens zoon Jan, die de zaak in 1969 overnam.

Slager Dré Frints bouwde in 1928 zijn slagerij en woonhuis. Hij was geboren in 1898 in Oud-Valkenburg als de zoon van Teun Frints, veehandelaar. Daarvan vermeldt Hubert Damoiseaux (LvV "Een Geuldorp rond 1900", aflevering zes) "Hij had geen slagerij of winkel, maar ieder jaar slachtte hij een koe. Dat gebeurde in de week voor de zomerkermis. Van te voren ging hij alle deuren langs om te vragen welk vlees en hoeveel men wilde kopen en hij bezorgde alle bestellingen keurig thuis". Overigens slachtte deze man ook al bij klanten aan huis. Dré Frints had het slagersvak in de praktijk geleerd bij slager Frederiks in Valkenburg en, meer nog, bij een oom in Luik. De familie Frints was oorspronkelijk uit Luik afkomstig.

Bij de bouw van het pand is direct rekening gehouden met het bedrijf. De winkel had een oppervlakte van 50 m², de werkplaats was 75 m² groot. Tot het midden van de jaren vijftig werd ter plekke ook geslacht. De winkel was aanvankelijk niet verwarmd; Jan herinnert zich nog de plaatsing van een kachel en naderhand de aanleg van centrale verwarming. De koeling vond in eerste instantie plaats met staven ijs; elektrische koeling kwam pas na de oorlog.

Dré Frints beheerde niet alleen zijn slagerij en winkel, maar deed ook huisslachtelingen in de herfst en winter bij zijn klanten. Dat kon wel eens aardig oplopen. Zo moest hij elk jaar voor het grote gezin van Karel Smeets vier varkens slachten. "Aan ei verreke hōb ich niks" meende Karel Smeets terecht; er waren vijftien kinderen.

De zaak is in 1969 overgedragen aan zoon Jan, maar deze is in 1972 met de bedrijfsvoering gestopt om keurmeester te worden. Hij is dat gebleven tot zijn pensionering in 2005. De bedrijfsvoering in de laatste jaren was wat problematisch: druk in de zomermaanden en rustig daarbuiten.

De slagerswinkel was geopend van maandag tot en met zaterdag van acht tot zes. De klanten uit de pensions konden ook op zondag terecht. Voor de eigenaar-zaakvoerder betekende dit een lange werkdag -zeventig uur per week is een redelijke schatting. Hij werd voor de vleesverwerking en de bezorging aan huis door een

aantal wisselende hulpkrachten geassisteerd. Jan bewaart goede herinneringen aan Jeu Jennekens. Deze verleende vakbekwame assistentie op ongeveer zeventigjarige leeftijd, was steeds goed geluimd en zong vrijwel voortdurend.

Het verzorgingsgebied beperkte zich tot Schin op Geul, Sibbe en Oud-Valkenburg. Concurrentie vanuit Valkenburg en Wijlre was er wel, maar beperkt. De slagerij maakte geen reclame. De meeste klanten betaalden contant, een klein deel op krediet, met maandelijks afrekening. Dat leverde vrijwel nooit problemen op.

Groenteman

Schin op Geul kende toen de luxe van een groenteman, die het dorp zonder concurrentie van verse groenten voorzag: Pie Pelsers. Geulrand van juni 1984 wijdde een artikel aan deze markante dorpsfiguur.

Pie was de groenteman van het dorp van 1935 tot en met 1969; behalve Schin op Geul en Strucht voorzag hij ook Oud-Valkenburg, Etenaken, Koulén, Termaar, Craubeek, en Ransdaal van vers groen. Later moest hij Etenaken laten schieten. Hij werkte dagelijks, behalve op zondag. Hij was geen middenstander van huis uit; als jonge man was hij begonnen als kantonier bij de provinciale Waterstaat en belast met wegonderhoud tussen Gulpen en Valkenburg. Toen in de crisisjaren door een bezuiniging bij zijn werkgever een verhuizing dreigde en een overplaatsing naar de Peel nam hij ontslag en begon hij als zelfstandig groenteman.

Dat betekende drie maal in de week 's morgens om drie uur op en op de fiets en later met de brommer naar de groothandel in Maastricht. Daar zocht hij zorgvuldig zijn waar uit; zijn vrouw zei wel eens "Pie is neet lestig meh sekuur". Daarna, maar altijd zeer vroeg in de ochtend, laadde hij zijn kar om vervolgens op weg te gaan.

Pie met de kar was jarenlang een vertrouwd beeld op de wegen van het dorp; de schimmel wist blindelings zijn weg te vinden. Later verwisselde hij het paard voor een tractor en nog later voor een vrachtwagen. Pie had ook een oorspronkelijk zakelijk inzicht; zo zorgde hij bijvoorbeeld indien mogelijk voor dat er enkele klanten tezamen aan zijn kar stonden, zodat de aankopen van de een de ander motiveerde. "Wat dae zich kan permittere kan ich auch".

Overigens zijn de anekdotes over hem talrijk – zo is er het verhaal van een pensionhouder die klachten naar voren bracht pal voor een terras vol toeristen. De

bloemkolen zouden te klein zijn. Pie antwoordde in "hoog Hollands" en wel zo luid en duidelijk, dat de gasten het konden verstaan: "Ik heb drie soorten bloemkool, maar uw vrouw koopt voor haar gasten altijd de goedkoopste". "Ich verstaen auch plat" mompelde de klager bedeesd en verdere klachten bleven uit. Pie werkte in goede verstandhouding met zijn klandizie – "wae zaet dat 't lestige vrouwluij geuf, dae luuch"- en kende iedereen. Omgekeerd ook. Hij hoorde bij het dorp en toen hij door de ziekte van zijn vrouw met zijn bedrijvigheid moest ophouden was dat werkelijk een schokkende verandering.

Melkboer

Bestaat ook vrijwel niet meer: bezorging van melkproducten aan huis. Schin op Geul kende enkele melkboeren: Louis Offermans uit Oud-Valkenburg, Harie Jansen uit Strucht. Ook hun collega Pieters uit Ransdaal was een bekende verschijning in de straten van het dorp. Felix van der Linden heeft in 1967 het rayon van Louis Offermans, zijn stiefvader, overgenomen. Felix maakte ook de overstap naar de SRV-formule. SRV staat voor "Samen Rationeel Verkopen", de bekende winkelwagens die als mobiele kleine supermarkten door de verschillende plaatsen reden. Inmiddels nu de megasupers oprukken en iedereen mobieler is geworden ook al weer een bijna verdwenen verkoopformule.

Offermans begon vanuit een boerenbedrijfje met melk en eieren. De boerderij bleef daarbij een belangrijke bron van inkomsten. Felix herinnert zich dat zijn stiefvader de geleverde goederen pas opschreef als hij thuis kwam van zijn route. Hij ging dan in gedachten de klanten na en noteerde hoeveel melk en/of eieren ze hadden afgenomen – met zijn geheugen was niets mis. De melk betrok hij van de melkfabriek in Schimmert; ook die bestaat natuurlijk niet meer.

De vader van Felix, overleden in 1939, had ook een melkwijk in Broekhem. De huisverkoop zat dus als het ware in zijn bloed en dat zal dus wel de belangrijkste reden zijn geweest om vanuit de bouw over te stappen naar deze branche. De rijdende winkel groeide in drie fasen uit van 7 naar 11 meter lengte en werd naderhand gevolgd door een winkel bij het vakantiecentrum en daarna een winkel aan huis. Hij heeft zijn zaak tot 1991 uitgeoefend en moest toen door gezondheidsproblemen stoppen.

Rijden met de grote winkelwagen door het dorp was een verhaal apart. Op de eerste plaats was daarvoor een groot rijbewijs nodig, wat Felix nog niet had, maar in de lesperiode moest de zaak toch gewoon doorgaan en reed hij alvast als oefening. Daarbij werd hij ooit aangehouden en mocht hij niet verder rijden. Via de SRV-organisatie werd een vervangende chauffeur gevonden en zo kon de winkel doorgaan. Dit was natuurlijk een kostbare zaak, want men moest leven met een kleine marge op de verkoop. Na interventie door de gemeente kwam er een oefenbewijs en daarmee kon Felix weer achter het stuur kruipen. Begrijpelijk(er)wijs zakte hij vervolgens de eerste keer voor het rijexamen.

De route met de winkelwagen had bovendien zo zijn knelpunten. Felix was gewoon om in de Graafstraat het bergje van Scheien op te rijden. De smalle weg was op

zekere dag van een nieuw laagje grind voorzien en boven aan de berg begon de wagen te schuiven – ging niet meer voor- of achteruit en dreigde zelfs het steile talud af te glijden. Er moest groot materieel van de Valk aan te pas komen om de wagen uit de benarde situatie te onttrekken.

De winkelwagen was een zeer geschikte plek voor sociaal contact. De laatste nieuwtjes werden vaak in de wagen uitgewisseld. Soms moest Felix ruimschoots geduld uitoefenen voordat iedereen uitgepraat was en de wagen had verlaten. Meer dan eens moest hij een seintje afgeven om zijn route op tijd te kunnen vervolgen: "Dames, wilt geer nog ei stök mitvaare?"

Felix en zijn vrouw Mia runden de zaak samen. Ook hier was het tijdsbeslag wat de winkel met zich mee bracht aanzienlijk. Een normale werkdag liep voor beiden van 's morgens zes tot 's avonds half elf.

Smederij

We kennen allemaal waarschijnlijk nog wel de smid, Jo Paffen zaliger. In Geulrand van 19 januari 1991 heeft Fon Weusten de herinneringen van Jo Paffen aan de smidse, aan zijn vader, grootvader en overgrootvader genoteerd. Het is de relevantie van een typische Limburgse dorpssmederij, vier generaties van vader op zoon. De stamvader was afkomstig uit Hofstadt, op Duits gebied tussen Eijgelshoven en Merksteine. De grens had toentertijd voor de Limburgers niet zo'n betekenis. Hij trouwde in 1835 in Strucht en waarschijnlijk is dat zo ongeveer het begin van de smederij Paffen. Jo verhaalde in dat artikel van het zware werk, paarden beslaan,

hoefverzorging van paarden en koeien, en het gebruikelijk "ijzerwerk". De beschrijving daarvan is voor de lezer van nu, gewend als we zijn aan fabrieksmatige productie en nauwelijks meer bewust van de geleverde menselijke inspanningen, onthullend. Ook gaf hij een beeld van de omvang van de zakelijke activiteiten, doorgaans voor de dorpsgenoten, maar af en toe ook grotere opdrachten van buiten.

Jo Paffen vertelde ook over de veranderingen in de loop der jaren in het bedrijf.

De werkzaamheden in de smidse namen af en de winkel breidde zich uit. Voor de oorlog bestond die alleen maar uit een kamertje, waar 's nachts kuipen, wasketels en dergelijke werden opgeslagen, die overdag aan de straatkant stonden. Ook werden er in die tijd al fietsen verkocht – en gerepareerd, maar geen racefietsen, want daar had Jo een geweldige hekel aan. In de jaren zestig van de vorige eeuw groeide de winkel flink en kon men er zo ongeveer alle huishoudelijke techniek kopen die men zich denken kan. Voor de doe-het-zelver waren Jo en zijn vrouw, Kathie zo ongeveer dag en nacht bereikbaar. Jo leverde ook flessen Butagas aan zijn klanten; hadden die geen vervoersmogelijkheid dan bracht hij ze zelf achterop zijn fiets. Verandering kwam met de opkomst van de grootwinkelbedrijven in de omgeving, "daar konden we niet tegenop". In 1990 werd de winkel van de hand gedaan – nu worden er, zoals bekend racefietsen verkocht en gerepareerd.

Kapper

De kapper van Schin op Geul was toen Josef Groven, in het dorp "d'r Jong Groaf" geheten. In 1936 begon hij met zijn herenkapsalon, die hij tot 1983, toen hij om gezondheidsredenen moest stoppen, heeft gerund. Dochter Lien heeft van 1962 tot 1986 in hetzelfde pand een damessalon gehad.

De herenkapper begon in een apart vertrek in de woning aan de Grachtstraat en in 1951 verhuisde hij naar de Provinciale weg in Strucht.

Molenaar

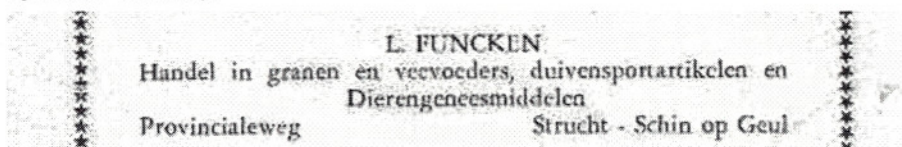
In de jaren vijftig waren er in het werkgebied van de heemkundevereniging twee molenaars, in Strucht de molen van Levien, daarna van Jo Funcken en in Oud-Valkenburg de molen van Victor Willems (de Sijloensmeule). Ook dit soort activiteiten zijn intussen vrijwel overal historie.

Lodewijk Funcken ("Levien") begon in 1928/1929 met zijn molen; hij bouwde toen

zijn woning en bedrijfsruimten in Strucht, aan de Provinciale weg, en trouwde toen met Gerda Tummers uit Valkenburg.

Het bedrijf kreeg de naam L. Funcken, handel in pluimvee, vee- en vogelvoerders. In de jaren dertig was het malen van granen voor veevoeder en het leveren van meel en bloem aan de bakkers in de omgeving hoofdzaak. Het sjouwen met de zakken meel en het scherpen van de molenstenen was zwaar werk. Levien bezorgde de bestellingen met paard en wagen.

Halverwege de jaren dertig begon mevrouw Funcken met het houden van vakantiegasten. De oorlogsjaren 40 - 45 waren voor een gezin met vijf kinderen moeilijk. Stiekem malen voor boeren en particulieren in de avonduren en de nacht werd Levien noodlottig. Zoon Jo stond op de uitkijk maar kon niet voorkomen dat twee opsporingsambtenaren zijn illegale bezigheden vaststelden en hem meenaamen naar de gevangenis in Maastricht. Door bemiddeling van de burgemeester werd hij een week later vrijgelaten en werd opgehaald door zijn vrouw Gerda op de fiets en Jo op de fiets van vader. Gelukkig kwamen ze al fietsend naar huis, Jo bij zijn vader achterop.

Na de oorlog werd de klantenkring groter en met de aanschaf van een bestelwagen verder van huis. Het malen van graan werd minder en de verkoop van mengvoerders groter in omvang. In 1958 verhuisde Jo met de zaak naar Panhuis. Zijn vader hielp hem met de boekhouding en de verkoop aan het bedrijf tot 1969. Boven de zaak had Jo een woning gebouwd. In dat jaar trouwde hij en zijn vrouw Gerda nam toen de boekhouding en de kleinverkoop over.

De klantenkring was tamelijk regionaal: het gehele Heuvelland tot en met de omgeving van Mesch/Eijsden. De zaak was elke dag geopend, van acht uur 's morgens tot 7 uur 's avonds.

Ondanks deze drukke werkzaamheid en tijdsbeslag hield Jo nog tijd over voor zijn twee grote hobby's, het voetballen en de postduiven. Hij was maar liefst vijftig jaar actief bij de v.v. Struchter Boys, met als hoogtepunt het kampioenschap en de promotie naar de 4e klas KNVB in 1964-65. Ook in de duivensport was Jo een prominente speler met veel eerste prijzen en kampioenschappen. Waarschijnlijk was dit een goede reclame voor de verkoop van zijn duivenvoer. Hij behaalde onder andere op de fondvlucht vanaf Lourdes, voor zijn duiven een afstand van 983 km, nationaal een eerste en een vijftiende prijs en internationaal de tweede plaats. Op een deelname van ongeveer 4.000 duiven betekende dit een enorme sensatie. De huldigingen in Valkenburg, Den Bosch en Brussel waren dan ook voor Jo een enorme ervaring.

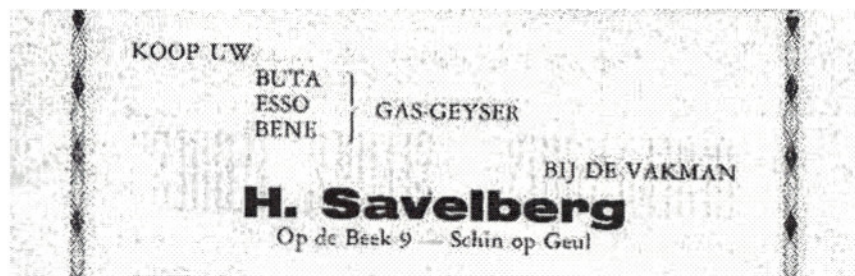
In 1995 zijn Jo en Gerda gestopt met hun zaak; zij hadden geen opvolger.

In Oud-Valkenburg begon Victor Willems met zijn broer in 1930 eenzelfde molenbedrijf in de molen bij kasteel Schaloen. Ook daar werden granen gemalen, koolzaadolie geperst en veevoeder geleverd. In de oorlogstijd nam Victor ook een baan bij het distributiekantoor en later exploiteerde hij een theetuin op het kasteel met daarbij de roeivijver en hield de familie pension. Het molenaarschap eindigde in 1954; hij zag meer perspectief in de uitbouw van zijn horeca-activiteiten. Het molengebouw werd wel nog enige tijd gebruikt als uitleveringsmagazijn van de molen/graanhandel Gebr. Spierts te Mamelis.

Was de molen van Funcken goed voor een regionale klantenkring, Victor Willems werkte voor een klandizie rond Oud-Valkenburg, met een straal van circa tien kilometer.

Loodgieter, installatietechniek

Huub Savelsberg was vanaf 1955 tot 1984 als loodgieter in Schin op Geul actief. Daarnaast had de familie, zoals zo velen, ook een pension. Hij had een werkplaats aan huis, die in 1958 werd uitgebreid, en in 1973 verhuisde hij naar het industrieterrein in Wylre. Hij werkte met enkele medewerkers en had veel vaste klanten binnen zijn werkterrein rond Schin op Geul. Het typische loodgieterwerk verschoof langzamerhand van sanitair in de richting van centrale verwarming. Zijn klanten waren particulieren en horecabedrijven.

Kleermaker

Nu ondenkbaar, maar Schin op Geul telde twee kleermakers voor herenkleding, Zef Swillens in de Grachtstraat en Zef Scheijen in Oud-Valkenburg. Zef Swillens leerde het vak bij Hubert Scheijen in Oud-Valkenburg en werd zelfstandig ondernemer bij zijn huwelijk met Maria Haesen in 1938. Even hebben ze nog gewoond in het huis, dat nu het hotel Geulzicht is; Maria werkte daar. Daarna verhuisden ze naar het ouderlijk huis Haesen in de Grachtstraat. Hubert Haesen bleef inwonen en hield zijn timmerwerkplaats bij het huis. Zef stopte met zijn bedrijvigheid rond 1970 om gezondheidsredenen en werkte daarna nog tot zijn 65e als controleur bij confectiebedrijf Macintosh in Maastricht.

De werkruimte van Zef bleef ongeveer veertig jaar onveranderd. Het was een kamertje van

3 bij 3 meter. Niet ruim en de werktafel moest ook nog vier keer per dag worden ontruimd, omdat er ook aan deze tafel door het gezin, ouders en vier kinderen, moest worden gegeten. Daarnaast stond er de naaimachine en waren er rekken voor de opslag van stoffen. Ook stonden er strijkbouten, die later werden vervan-

gen door elektrische strijkijzers. In de ogen van nu een onvoorstelbaar kleine ruimte en ongelofelijk veel functies, maar Zef kon er goed uit de voeten. Zijn werkdagen begonnen om 7 uur in de ochtend en liepen meestal door tot 11 uur 's avonds. Daarnaast maakte Zef, die een verenigingsman in hart en nieren was, tijd voor zijn hobby's: de voetbalvereniging, waarvan hij medeoprichter was, de schutterij en de kegelclub.

Maatkleding voor heren is nu een bijna uitgestorven fenomeen, maar in die jaren was een maatkostuum voor velen gewoon betaalbaar. De leden van de kegelclub lieten bijvoorbeeld bijna allemaal hun pak maken bij Zef, die daar begin jaren vijftig zo'n honderd gulden voor rekende, inclusief stof. Hij had bijna allemaal vaste klanten, grotendeel boeren, middenstanders en mijnwerkers. Rond de kerkelijke hoogtijdagen waren er de meeste bestellingen en in die perioden werkte zijn vrouw mee. Werd van de vrouwelijke kant een mantelpakje besteld, dan kon dat ook: Zef maakte de jas en Maria de rok. De meeste klanten kwamen uit Schin op Geul, maar ook van buiten tot aan Lemiers toe was er vaste clientèle.

KLEERMAKERIJ JOS. SWILLENS-HAESEN

Grachtstraat 27

Strucht - Schin op Geul

Ook voor U het ware adres. Uitsluitend verwerking P.J.H.-stoffen.

De open plaats voor het huis van Zef was de verzamelplek voor de mannen van de Grachtstraat, de ruimte voor het dagelijkse praatje. Zijn zoon Sjef herinnert zich dat vooral in de tijd van de Tour de France het raam van het "atelier" van zijn vader openstond en de mannen gekluisterd waren aan de radio. Na de finish werd er iemand naar Valkenburg gestuurd om daar een Belgische wielkrant te kopen, die toen dagelijks in de namiddag het tournieuws bracht. Het gedrukte verslag van de etappe werd vervolgens uitvoerig besproken.

Het assurantiëkantoor

Enkele jaren na de oorlog kende men in Schin op Geul een lokale vertegenwoordiger in het assurantiëwezen, Jacques Eyssen. Die begon zijn kantoor in 1951 onder de naam: "Eyssen's Assurantiëkantoor", later veranderd in "Assurantiëkantoor Eyssen".

Hoe zaken kunnen lopen: de aanleiding om met verzekeringen te starten was de aankoop van een motorfiets waar zijn vader erg tegen was (te gevaarlijk!). Hij kocht de motorfiets toch (tweedehands van Pierre Kuypers voor Fl. 1400,-) maar had te weinig contanten. In diezelfde tijd werd hij door een verzekeringsmaatschappij gebeld om te vragen of hij de incasso van de maatschappij wilde verzorgen voor het Heuvelland. Hij begon na een cursus van één dag. Het werk kon ook in één dag per week gedaan worden en leverde Fl. 90,- op. Zo kon de motorfiets betaald worden.

Zijn vader bleef overigens van mening dat hij veel beter boer kon worden dan langs de deuren te gaan om geld op te halen. Hij had immers de landbouwschool doorlopen als enige opleiding. Later heeft hij door zelfstudie alle nodige diploma's gehaald om zijn werk als tussenpersoon voor verzekeringen te kunnen uitvoeren (middenstandsdiploma, diploma boekhouden, wetskennis, diploma handel e.d.)

Later begon hij met het afsluiten van verzekeringen en de inkomsten kwamen uit de afsluitprovisies. Pas in 1953 kon hij, door overname van andere portefeuilles van de inkomsten ervan leven. In datzelfde jaar volgde hij een opleiding tot inspecteur verzekeringen (OVM Roermond). Hij solliciteerde bij Interpolis maar zag de baan aan zijn neus voorbij gaan omdat een concurrent schijnbaar beter in de markt lag. Korte tijd later werd hij toch voor die functie gevraagd omdat de eerstgenoemde niet voldeed.

Eijssen's Assurantie Kantoor
Door ons worden voor U verzorgd :
Verzekeringen: brand - storm - inbraak - ziekenhuis - ongevallen - ziekte - wettelijke aansprakelijkheid - auto - motor - traktor - bromfiets - radio - televisie - pensioen en levensverz. en vele anderen.
Hypotheken op bestaande panden of eigendommen en op nieuwbouw
Financieringen van auto's, tractoren, motoren, werktuigen
Vraagt om inlichtingen: Kom A19, Schin op Geul, tel. 04459.255

Uitbreiding van zijn kantoor volgde weer door overname van een portefeuille brandverzekering met als eindfase alle verzekeringen, ook leven, arbeidsongeschiktheid, ziektekosten e.d.

Zijn bedrijf was gevestigd in het woonhuis: de voorkamer en een kamer op de 1ste verdieping. Er waren drie vaste medewerkers. In de periode 1978-1988 was er een eigen kantoorpand.

In de beginjaren nam Jacques ook geld in bewaring van klanten die zelf niet zo veel geld in huis wilden hebben. Een echte voorziening voor het opbergen van geld bestond echter niet, wat weer een risico voor de familie opleverde. In 1969 ging het dan ook mis toen er een overval plaats vond.

Door zijn functie als directeur van de Boerenleenbank, -we zouden het bijna vergeten- sinds 1972 de Rabobank ontstond er echter een belangenconflict omdat de Rabobank o.m. door haar dochteronderneming Interleven ook in verzekeringen deed. De bank eiste dat de portefeuille van dhr Eyssen overgedragen zou worden aan de bank. Deze heeft dat echter steeds geweigerd. Ten slotte werd er een compromis gesloten in die zin dat alle verzekeringen op naam van Eyssen zouden blijven staan en alle geldhandelingen in naam van de bank gebeurden.

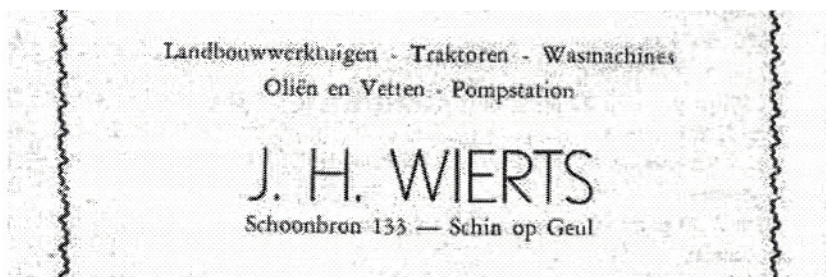
De klanten werden geworven in een straal van ongeveer 15 km; vooral Gulpen was een goed voedingsgebied. Het assurantiekantoor ontwikkelde zich voorspoedig en kreeg ook het officiële NVA-keurmerk. In 1988 deed Jacques zijn assurantieportefeuille over aan de Rabobank. Hij nam toen ook afscheid als bankdirecteur.

Garage

In Schoonbron begon Huub Wiertz in 1948 met wat nu een "landbouwmechanisatiebedrijf" heet, het verkopen en onderhouden van landbouwwerktuigen zoals

melkmachines, tractoren, ploegen etc. Hij had zijn opleiding gekregen in Heerlen bij bedrijven die voor de toenmalige mijnen werkten en later bij Vekoma in Vlodrop. Daar leerde hij ook zijn vrouw kennen.

Het begin van het bedrijf was in een stal, daar waar nu hotel Op de Beek is gevestigd. Vervolgens kocht hij een stuk weiland, waar nu nog het bedrijf staat, liet hij bouwtekeningen maken en zorgde door persoonlijk en informeel overleg met ambtenaren van de provincie voor de benodigde vergunningen. Al snel werden niet alleen een aantal gebouwen gerealiseerd, maar ook de benzinepompen met daarbij een houten hok voor de pompbediende. De inkomsten moesten naast van machineverkoop en reparatie vooral van diesel en olieverbod komen. In die beginjaren waren in het dorp pas ongeveer dertien mensen met een auto, maar door de toename van het toerisme groeide de omzet in brandstof. Niet alleen particulieren, maar ook touringcars haalden hier de benzine en diesel, ook al omdat die in die goeie oude tijd in het buitenland duurder waren.

Het bedrijf werd eigenhandig stelselmatig uitgebreid. Huub Wiertz had er aardigheid in om met eerder gebruikt materiaal te werken. Zo kon hij de kosten van de bouw aardig beperken. Hij bouwde ook vier vakantieappartementen boven de garage, die later werden verbouwd voor permanente bewoning.

Wat betreft de openingstijden had Huub weinig regels. Het kwam wel eens voor dat een passant om twee uur 's nachts aanbelde omdat hij zonder benzine zat. Ook de zondag was een dag waarop zaken gedaan konden worden als de klant daarom vroeg. Overigens was de service voor de klant toen van een heel ander karakter dan nu. Nu is een benzinestation ook een shop voor lectuur, frisdrank en eten. Vroeger niet – men vulde de tank en waste hooguit de voorruit. Naast de vaste medewerkers/monteurs waren er verschillende jongelui uit het dorp die er een zakcentje verdienden door het werk aan de pomp, het schoonhouden van het terrein en het beheer van de kassa.

Overigens zijn de eisen die aan dit soort bedrijven gesteld worden in de loop der tijden steeds strenger geworden. Arbeidsinspectie, politie en milieu-inspectie staan tegenwoordig vaak op de stoep.

Er was bij Huub Wiertz geen strikte scheiding tussen privé en werktijd. Voor het gezinsleven had dat ook zijn voordelen : vader en moeder werkten weliswaar in de zaak, maar dat was ook de plaats waar de kinderen speelden en later, wat ouder geworden, meehielpen. Zo was er sprake van een hecht gezinsverband.

Tegenwoordig heeft de oprichter zijn bedrijf overgedragen aan een van zijn zoons. Hij en zijn vrouw wonen nog in een eigen huis naast het bedrijf.

Treinenwinkel

De winkel in modelspoorlijnen van de familie Vleugels aan het Kerkplein is nog relatief jong –begonnen de jaren zeventig- maar al verhuisd naar Sittard en daarvoor voor Schin op Geul al geschiedenis. Marlies Vleugels was zo vriendelijk om iets van deze geschiedenis te vertellen. De historie gaat terug naar de jaren vijftig. Vader Lei Vleugels is hier een zaak begonnen, naast zijn werk bij Philips, in levensmiddelen en kleine huishoudelijke artikelen; dit was toen eerst de voortzetting van de "Coöperatie". Later, (2e helft jaren vijftig) begon hij als zelfstandige en breidde hij het assortiment uit met verf, behang etc. Mevrouw Vleugels beheerde overdag de winkel. De klanten waren praktisch uitsluitend de mensen van het dorp. Vaste openingstijden waren er niet: er werd gewerkt zolang het nodig was.

In de jaren zestig heeft deze winkel opgehouden te bestaan en stelde Lei Vleugels de ruimte ter beschikking voor de jeugd die er in het weekeinde een ontmoetingsplek had. Er stond wat meubilair zoals een tafelvoetbalspel en een biljarttafel. Samen met Sef Paffen regelde hij een en ander.

Hij was altijd creatief en handig en een van zijn grote hobby's was het maken van maquettes en het aanleggen van modelspoorbanen. Op een dag was hij weer op weg naar Amsterdam, ditmaal voor de aanschaf van flexibele spoorrails (een nieuwtje in die tijd), toen de gedachte bij hem opkwam dat, als hij zo gek was om daarvoor helemaal naar Amsterdam af te reizen, echte liefhebbers ook wel zo gek zouden zijn om naar Schin op Geul te komen. Het bleek een gouden gedachte te zijn. Gestart in de zeventiger jaren, kreeg de zaak langzamerhand landelijke bekendheid, aanvankelijk door reclame, maar later vooral door hobbyisten die elkaar het adres doorgaven.

Vader Vleugels zegde zijn baan bij Philips op in 1982, in 1985 naam dochter Marlies de zaak over. De eenmanszaak werd omgezet in een V.O.F. toen zoon Huub erbij kwam. De winkel verhuisde later naar Sittard en Marlies begon in het ouderlijk huis een modewinkel. Ook deze verhuisde enkele jaren geleden naar Sittard. Momenteel beheert Marlies de modewinkel en Huub de treinenzaak.

De winkel bevond zich voor aan de straat, de familie leefde achter en boven de winkel. Ten tijde van de modelspoorzaak breidde de winkel zich uit ten koste van het privé-gedeelte. Winkelvoorraad stond in het hele huis, van kelder tot zolder en zelfs onder het bed. Veranderingen vonden zo ongeveer elke vijf jaar plaats.

Ten slotte verhuisde het gezin naar boven en werd de gehele benedenverdieping winkel

Begonnen als eenmanszaak, kreeg de familie Vleugels toch langzamerhand enkele helpende handen erbij; in totaal zo'n 7 à 8 medewerkers die vooral in vakantie en weekeinden. De oudste medewerker begon er als 14-jarige en is heden, als 56-jarige, nog steeds aan de zaak (nu in Sittard) verbonden. De medewerkers hielden zich, naast verkoop, vooral bezig met reparaties van aangeboden spullen en werden overal ingezet waar dat nodig was, ook voor huishoudelijk werk.

Grootste treinenspeciaalzaak ligt in Schin op Geul

Leo Vleugels is gek van treinen

SCHIN OP GEUL – Leo Vleugels is gek van treinen. Zo gek dat hij het monumentale station van Valkenburg en zelfs een deel van het (met opheffing bedreigde) miljoenenlijntje heeft nagebouwd. In miniatuur, dat zult u begrijpen. Maar Leo Vleugels is zo gek nog niet, of hij heeft in elk geval van zijn hobby ook zijn broodwinning gemaakt. In zijn winkel aan het Kerkplein runt hij de meest vooraanstaande treinenspeciaalzaak van Limburg. Al dertien jaar weten de echte hobbyisten, duizenden modelbaanbouwers en verzamelaars hem wel te vinden.

● Leo en dochter Marlies kijken uit over het miniaturstation van Valkenburg.

Hub runde de technische kant van de zaak, Marlies vooral de administratieve. De zaak stond na enige tijd op naam van Marlies, die haar ondernemersdiploma haalde, een vestigingsvergunning kreeg en haar vakdiploma. Omdat zij de cursus voor vakdiploma speelgoed alleen in Amsterdam kon volgen, volgde zij de cursus AGF (aardappelen, groenten, fruit) die hier in de buurt gegeven werd. Die volstond in die tijd ook om modeltreinen te kunnen verkopen! en?

De klantenkring van de modelspoorzaak breidde zich als vanzelf uit. Soms ging men naar de klant toe om een baan op te zetten of technische problemen op te lossen. De beste klanten, financieel gezien althans, waren de mannen die een complete spoorbaan van wel 5.000,- gulden bij zich thuis lieten aanleggen en een half jaar later, omdat ze erop uitgekeken waren weer terugverkochten aan de zaak, die de hele handel dan weer 2e hands aan de man bracht.

Er was eens een klant die graag een maquette van een watermolentje wilde kopen (compleet met draaiend waterrad en water). Hij probeerde af te dingen op de prijs, maar Huub hield voet bij stuk dat er niet af te dingen viel. De klant kwam echter enkele malen terug en probeerde steeds hetzelfde. Huub werd dat zo moe dat hij op gegeven moment tegen de klant zei: "ik maak het nog liever stuk dan dat ik het jou verkoop". "Dat geloof ik niet", zei de man. Daarop pakte Huub het molentje, gooide het op de grond en sprong er bovenop. Vervolgens haalde hij veger en bezem, veegde de restanten bij elkaar en gooide die in de vuilnisemmer.

Meestal zochten de klanten de winkel, niet andersom. De meeste waren echte hobbyisten die regelmatig aankopen deden ter uitbreiding van hun miniatuurspoorbaan. Ze kwamen uit heel Nederland en later ook uit het buitenland. Sinds het internettijdperk levert men over de hele wereld, zelfs tot in Japan.

Marlies herinnert zich deze periode als alleen maar leuk. De winkel was niet alleen een zakelijke, maar vaak ook een sociale instelling: mannen doen volgens haar in hun praatziekte beslist niet onder voor vrouwen en stortten vaak tijdens het winkelbezoek hun intiemste ontboezemingen bij haar uit onder het genot van een kop koffie die steeds gereed stond.

De klanten

Nostalgie verhalen over middenstand en handwerkslieden van vroeger is een kant van het verhaal. De timmerwerkplaats van Scheien met een pot lijm die dagenlang op de kachel stond te pruttelen, terwijl de baas een enorm lange plank met handkracht stond te zagen – het is geen vergelijk met de huidige tijd waarin een krachtige lijm gewoon uit een tube komt en dank zij Black en Decker bijna iedereen een beetje zagen kan. Maar ook de klant is totaal veranderd. We hebben enkele belangstellenden met een goed geheugen gevraagd hoe en waar men vroeger met de huishoudelijke aankopen omging.

Het eerste wat in de antwoorden opvalt, is de beperkte actieradius van de vroegere consument. Bijna alle aankopen werden in of bij het eigen dorp gedaan, bij de bakker, de slager, groenteman (al hadden toen veel mensen een eigen groentetuin met bruikbare opbrengst) en een van de winkels. De mannen werden

geknipt door kapper Groven, hun pak werd genaaid door Zef Swillens en in de spaarzame keren dat men een taxi nodig had wendde men zich tot Joep Salden of Harie Erven.

Bezoek aan Maastricht of Heerlen voor aankopen was nog niet zo algemeen, maar kwam wel voor. Ook de persoonlijke of familiale relatie met de leverancier speelde meer dan nu een rol – zo betrok de familie Schmets in Strucht het brood van een bakker uit Houthem (een oom), die zijn producten twee keer per weg met de fiets aan huis leverde. Levering aan huis kwam sowieso meer voor, zij het niet over zo'n afstand.

Ook was de klantentrouw aan de leveranciers voorbeeldig. Pierre Siepers vertelde dat hij zwart brood nog steeds betreft van bakker Henrotte uit Wylre, Die was ook al, in vorige generatie, de keuze van zijn vader.

Toch waren niet alle klanten even eerlijk. Zo vertelde Els Erven dat de vlaai van de communie nog betaald moest worden toen het meisje trouwde. Ook 'hielp' ze wel eens een klant de waar in de tas te doen. Hierbij bleken toen enkele producten te liggen, die nog niet waren afgerekend. Een enkele klant kond de verleiding niet weerstaan een pagina uit het boekje te scheuren om niet te hoeven afrekenen. Els heeft ze daarover 'achter' onderhouden.

Ook Felix van de Linden heeft zo zijn herinneringen. Vaak ging het van: ik heb geen geld in huis, ik betaal het morgen. Dat verhaal bleef zich herhalen en uiteindelijk ging het in de doofpot. 'Daar zou ik nog een mooie reis van kunnen maken', aldus Felix.

Maar over het algemeen waren de onderlinge verhoudingen doortrokken van een ouderwets vertrouwen in elkaar. Krediet werd zonder veel problemen gegeven en terug betaald. Goede oude tijd dus.

Frans Vanmeulebrouk